

БУХОРО ТАРИХИ МАСАЛАЛАРИ

(Энг кадимги замонлардан хозиргача)

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

ТАРИХ ВА МАДАНИЙ МЕРОС ФАКУЛЬТЕТИ

БУХОРО ТАРИХИ КАФЕДРАСИ

БУХОРО ТАРИХИ МАСАЛАЛАРИ

(энг қадимги замонлардан ҳозиргача)

мавзусидаги Республика илмий-амалий (онлайн) конференция

МАТЕРИАЛАРИ

Бухоро – 2021

6. Ochilov, A. T. "DATING OF THE ZAMANBABA CULTURE: ASSED ON ARCHAEOLOGICAL SOURCES." *Theoretical & Applied Science* 12 (2019): 589-591.

7. Mubinov, M. A. "Diplomacy of the eastern states and central asian khanates in the struggle for independence." *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY* 2.5 (2021): 26-31.

8. Maksud, Beshimov. "Markets of Bukhara." *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY* 2.5 (2021): 18-21.

9. Sharopov, Dilshod Ravshan O'G'Li. "ABDURAZZOQ SAMARQANDIYNING "MATLAI SA'DAYN VA MAJMAI BAHRAYN" ASARINING O'RGANILISH TARIXI." *Scientific progress* 2.1 (2021): 358-361.

10. Очилов, Алишер Тўлис Ўғли. "БУХОРО ВОҲАСИ ШАКЛЛАНИШИДА ЗАРАФШОН ДАРЁСИНИНГ ЎРНИ ВА ВОҲА ТАРИХИЙ ГЕОГРАФИЯСИГА ДОИР АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР." *Scientific progress* 1.6 (2021): 933-938 Murodova, Dilrabo Shomurodovna, and Feruza Xolmamatovna O'tayeva. "TF Gelax tadqiqotlarida Buxoro shahri mudofaa tiziminiing organilishi." *The Fifth International Conference on History and Political Sciences*. 2015.

11. Turaevich, Halimov Talat. "From the history of economic relations between central asia and india (XV-XVII centuries)." *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY* 2.5 (2021): 22-25.

12. OCHILOV, Alisher. "JEWELRYC TRADITION IS A SOURCE OF STUDY OF BUKHARA HISTORY." *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi* 1.1: 105-116.

13. Бобожонова, Феруза Хаятовна. "БУХОРО МАДРАСАЛАРИ МАЪНАВИЯТ ДУРДОНАСИ." *Scientific progress* 2.1 (2021): 362-366.

14. Муродова, Дилрабо Шомуродовна. "ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИ ЙИЛЛАРИДА БУХОРОДА ИЛМ ВА ФАН (БУХОРО ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТИ МИСОЛИДА)." *Scientific progress* 2.1 (2021): 660-664.

15. Ochilov Alisher. "The Role of Zamanbaba Culture in The Social and Economic History of Bukhara Oasis During Bronze Age." *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY* 2.4 (2021): 42-47.

16. JAMOLOVA, DILNOZA MUYIDDINOVNA. "THE END OF THE EMIRATE OF BUKHARA: THE END OF THE POLITICAL STRUGGLE BETWEEN THE JADIDS AND THE ULEMA." *International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences* 1.1 (2021).

17. Jamolova, D. M. "Traveling to Modernity: Perception of Modernity of the Central Asian Muslims in the early 20th century." *International Journal of Psychosocial Rehabilitation* 9.24 (2020): 4202-4207.

18. Темиров Ф., Исломов Д. САДРИДДИН АЙНИЙ–ЗАМОНДОШИ ФИТРАТ ҲАҚИДА //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 1. – С. 1349-1354.
19. Темиров Ф., Халикова Н. БУХОРО АМИРЛИГИДА ТАШҚИ СИЁСАТ ВА ДИПЛОМАТИЯНИНГ РИВОЖЛАНИШИ ТАРИХИДАН //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 1. – С. 1276-1282.
20. Темиров Ф., Умаров Б. БУХОРО АМИРЛИКДА ОИЛА, НИКОҲ ВА МЕРОС ҲУҚУҚИНИНГ АМАЛДА ҚЎЛЛАНИШИ //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 1. – С. 1201-1207.

TURKISTON TO‘PLAMINING YARATILISH TARIXI

*To‘rayeva Guli Bahriddinovna –
Buxoro davlat universiteti
Buxoro tarixi kafedrasi o‘qituvchisi*

Turkiston to‘plami -O‘rta Osiyo tarixi, etnografiyasi, iqtisodi, botanikasi, arxeologiyasi, geologiyasi, xalqlarning turmushi va madaniyatiga oid noyob bibliografik asardir.

«Turkiston to‘plami» (Turkestanskiy sbornik)ning yaratilishida va kutubxonachilik tarixida o‘chmas iz qoldirgan shaxs - general fon Kaufman hisoblanadi . Fon Kaufman topshrig‘i bilan «Turkiston to‘plami»ni shakllantirish ishlari o‘z ishining ustasi mashhur bibliograf V.I. Mejov zimmasiga yuklanadi. 1868 yilda boshlangan ushbu sa’y-harakat natijasida Turkiston haqida XVIII-XIX asrlarda rus, ingliz, nemis, frantsuz, ispan, italyan va lotin tillarida yozilgan 4 600 nomdagi kitob, risola, jurnal va gazetalarda chop qilingan maqolalar 416 jildga to‘planadi. Yig‘ilgan axborotlar siyosiy va harbiy tarix, jismoniy tarbiya, matematika va siyosiy jug‘rofiya, etnografiya, huquqshunoslik ilmlari, siyosiy iqtisod, tarixiy fanlar, aniq fanlar, tibbiyot, matematika, statistika, qishloq xo‘jaligi, ishlab chiqarish usullari (texnologiya), adabiyot va tilshunoslik, san‘atshunoslik sohalarini qamrab olgan bo‘lib, bibliografiya bo‘limlariga ajratiladi.

Turkiston ommaviy kutubxonasining bunyod etilishi general fon Kaufmanni barcha harbiy ishlaridan ham ko‘ra ko‘proq mashhur qildi. U kutubxonasi ayni shakllanib, faoliyati yo‘lga qo‘yilgan paytda 1882 yili 4 may kuni Toshkentda vafot etadi. [1].

Turkiston to‘plami - O‘rta Osiyo haqidagi alohida kitoblar, gazeta va jurnal qirqimlaridan tuzilgan bo‘lib, jami 594 jilddan iborat. Uning 1867—1887 yillarga oid materiallarni o‘z ichiga olgan 416 jildi bibliograf VM.Mejov tomonidan tayyorlangan. U matbuotda O‘rta Osiyo haqida e‘lon qilingan barcha ma’lumotlarni kiritishga harakat qilgan. To‘plamni nashr etish ishlari 1888 yilda Turkiston ma’muriyati ko‘rsatmasi bilan to‘xtatilgan, faqat 1907 yilga kelib qayta davom ettirilgan. [2].

"Turkiston to'plami"ning davomini tuzishga O'rta Osiyo haqidagi adabiyotlar bo'yicha mutaxassis N.V. Dmitrovskiy, etnofaf A.A.Divayev, Turkiston xalq kutubxonashunos mudiri I.P.Zikov, sharqshunos olim Yu.F.Bonch-Osmolovskiylar jalb etilgan. Ular hamkorligida to'plamning yana 127 jildi tuzilgan. Bibliograf va kutubxonashunos A.A. Semyonov 1911—1916 yillarda "Turkiston to'plami"ning 48 ta jildini tuzdi. Bu to'plam tuzilish jihatdan ilgarigilardan yuqori turadi. Bibliograf Ye.K.Betger tahriri ostida 1939 yilda "Turkiston to'plami"ning so'nggi 3 jiddi tuzilgan.

1- dan 416-gacha bo'lgan "Turkiston kolleksiyasi" ning asosiy qismi 1867-yildan 1887-yilgacha mashhur rus bibliografi Vladimir Mejov rahbarligida Sankt-Peterburgda tayyorlangan. Keyinroq to'plamning yangi jildlarini tuzish faqat 1907-yilda Toshkentda qayta boshlangan edi. 1910 yilga kelib bibliograf N. V. Dmitrovskiy rahbarligida 127 jilddan 417dan 543gacha, 1911 - 1916 yillarda esa sharqshunos Aleksandr Semyonov rahbarligida yana 48 jilddan 544dan 591gacha nashr etildi. 592-dan 594-gacha bo'lgan "Turkiston to'plami" ning oxirgi uch jildi 1939-yilda bibliograf E. K. Betger rahbarligida tuzilgan. Bundan tashqari, to'plam materiallariga bir necha katalog va indekslar turli vaqtlarda tuzilgan. [3].

To'plamning asosini yaratgan olim - Vladimir Izmaylovich Mejov XIX asrning ikkinchi yarmidagi rus bibliografiyasi arboblari orasida birinchi o'rinlardan birini egallaydi. Qariyb qirq yillik faoliyati davomida u Rossiya va xorijdagi o'z davrining bibliograflaridan hech biri qila olmaydigan darajada ko'p ish qildi. Yuzdan ortiq hajmdagi bibliografik asarlarni o'z ichiga olgan Mejovning adabiy merosi ko'plab bilim sohalariga oid keng adabiyotlar to'plami hisoblanadi.

XIX asrning 60-yillarida Mejov, asosan, 20 yildan ortiq vaqt mobaynida olib borgan faoliyati davrida geografiya, statistika va etnografiya bibliografiyasi, xalq ta'limi bibliografiyasi, huquq va dehqonchilik masalalari bibliografiyasi bo'yicha ish olib bordi.

XIX asrning 80 va 90-yillarida, savdo va geografik bibliografiya, shuningdek jurnal va gazeta maqolalar bibliografiyasini tayyorladi, Mejov oltin kon-sanoatichisi I. M. Sibiryakov hisobidan "Rossiya tarixiy bibliografiyasi " va "Osiyo bibliografiyasi " sohasida o'z tadqiqotlarini olib bordi.

Mejov va fon Kaufman o'rtasida "Turkiston to'plami"ni yaratilishi borasida bir qancha maktublar yozilgan. Mejov o'z maktublaridan birida to'plamning tarixi haqida gapirib berdi: "1867da K. P. Kaufman I. S. Idarov orqali menga umuman O'rta Osiyo va, xususan, Turkiston o'lkasiga tegishli kitob va maqolalarning bibliografik indekslarini tuzish taklifi bilan murojaat qildi. U bilan shaxsiy uchrashuv chog'ida Toshkentning poytaxtdan uzoqligini hisobga olib, titullar ro'yxati uning uchun amaliy ahamiyatga ega bo'lmasligini tasavvur qildim. Muqaddimada eng ko'p kitob va maqolalarni o'z ichiga oladigan "Turkiston to'plami" tuzishini taklif qildim. U rozi bo'ldi va birinchi marta tajriba shaklida uni 10 jildini Toshkentga jo'natdim, buning uchun 1000 so'm mukofot oldim. Bu kutilmagan va saxovatli mukofot meni keyingi yillarda to'plamning 20 jildidan 30 jildgacha yaratishimga turtki bo'ldi. Nihoyat, K. P. Kaufman tomonidan Turkiston o'lkasi ma'muriyatining keyingi yillarida har yili ajratilgan mablag' evaziga to'plamning qolgan qismini tayyorlashga rozi bo'ldim." [4].

Vladimir Izmaylovich Mejovga Sankt-Peterburgda doimiy ravishda bo'lish va shu tariqa nashr etilayotgan kitoblar va davriy nashrlar bilan tanishish imkoniga ega bo'lish, shuningdek, Turkiston General-gubernatori tomonidan bu maqsadda unga ajratilgan mablag', O'rta Osiyo va qo'shni mamlakatlarga tegishli barcha narsalarni sotib olish va to'plash imkonini berdi.

Kaufman "Turkiston to'plami" ga katta ahamiyat berib, uni juda qadrlagan, "O'rta Osiyodagi mulklarimiz manfaati va ilm taraqqiyoti uchun" degan fikr ahamiyatini alohida ta'kidlagan. U to'plam Markaziy Osiyoni o'rganmoqchi bo'lganlar uchun ajoyib material ekanligini ta'kidladi. Dastlabki o'n jildni Kaufman shaxsiy kutubxona sifatida saqlab qoldi. 1876-yilda bu qismlar ham Turkiston Xalq kutubxonasiga ko'chirilgan. [5].

General fon Kaufman davrida "Turkiston to'plami"ning jami 250 jildlik qismi nashr etildi. 1882-1889-yillarda gubernatorlar Chernyaev va Rozenbaxlar davrida yana 166 jild tuzildi. Shunday qilib, jildlarning umumiy soni 416 ta bo'lib, o'z ichiga rus, fransuz, nemis, ingliz, italyan, ispan va lotin tillarida ham ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. O'z davrida to'plamni tuzishning umumiy qiymati 23 169 so'mni tashkil etdi. [4].

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Туркестанский сборник. — Т. 417-591: Систематический указатель составлен О.В.Масловой. — Ташкент, 1940. — Ч. 1. 1-2411. Предисловие.
2. Здобнов И.В. История русской библиографии до начала XX века. — М., 1955. — С. 585.
3. Касимова А.Г. Библиотечное дело в Узбекистане. — Ташкент, 1968. — С. 18.
4. Касимова А.Г. Развитие сети массовых библиотек Узбекистана (1918 — 1941): Дис. ... канд. пед. наук. — Ташкент, 1964. — С. 30.
5. Межов В. И. Туркестанский сборник / Голос. — 1878. — № 56 // Туркестанский сборник. — Т. 195. — С. 110.

6. Лагофет Д.М. Туркестанский сборник» и его значение / Туркестанские ведомости. — 1908. — № 271 // Туркестанский сборник. — Т. 495. — С. 181.
7. Boltayev, Bobir Baxtiyorovich. "BUXOROLIK MINIATURACHIRASSOM SADRIDDIN POCHCHAYEV IJODIGA BIR NAZAR." *Scientific progress* 1.6 (2021): 998-1004.
8. Rajabov, Oybek Iskandarovich. "BUXORODAGI AYRIM MUQADDAS QADAMJO-QAL'ALAR XUSUSIDA." *Scientific progress* 1.6 (2021): 1162-1168.
9. Умаров, Б. Б. "НА КИСЛЯКОВ ТАДҚИҚОТЛАРИДА ЖАНУБИЙ ТОЖИКИСТОН ЭТНИК ТАРИХИ." *Scientific progress* 1.6 (2021): 1005-1009.
10. Тўраева, Г. Б., Ўтаева, Ф. Х., & Жумаева, Н. А. (2021). ОА СУХАРЕВА ТАДҚИҚОТЛАРИДА БУХОРО ТАРИХИ ВА ЭТНОГРАФИЯСИНИНГ ЎРГАНИЛИШИ. *Scientific progress*, 1(6), 1010-1018.
11. Bakhtiyorovich, Boltaev Bobir. "Excerpts from the life of the bukharian artist." *Middle European Scientific Bulletin* 12 (2021): 160-165.
12. Ochilov, A. T. "DATING OF THE ZAMANBABA CULTURE: ASSED ON ARCHAEOLOGICAL SOURCES." *Theoretical & Applied Science* 12 (2019): 589-591.
13. Mubinov, M. A. "Diplomacy of the eastern states and central asian khanates in the struggle for independence." *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY* 2.5 (2021): 26-31.
14. Maksud, Beshimov. "Markets of Bukhara." *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY* 2.5 (2021): 18-21.
15. Sharopov, Dilshod Ravshan O'G'Li. "ABDURAZZOQ SAMARQANDIYNING "MATLAI SA'DAYN VA MAJMAI BAHRAYN" ASARINING O'RGANILISH TARIXI." *Scientific progress* 2.1 (2021): 358-361.
16. Очилов, Алишер Тўлис Ўғли. "БУХОРО ВОҲАСИ ШАКЛЛАНИШИДА ЗАРАФШОН ДАРЁСИНИНГ ЎРНИ ВА ВОҲА ТАРИХИЙ ГЕОГРАФИЯСИГА ДОИР АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР." *Scientific progress* 1.6 (2021): 933-938Murodova, Dilarbo Shomurodovna, and Feruza Xolmamatovna O'tayeva. "TF Gelax tadqiqotlarida Buxoro shahri mudofaa tizimining organilishi." *The Fifth International Conference on History and Political Sciences*. 2015.
17. Turaevich, Halimov Talat. "From the history of economic relations between central asia and india (XV-XVII centuries)." *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY* 2.5 (2021): 22-25.
18. OCHILOV, Alisher. "JEWELRYC TRADITION IS A SOURCE OF STUDY OF BUKHARA HISTORY." *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi* 1.1: 105-116.

Baqoyev Umidjon, Jamolova D.M. Ashtarxoniylar sulolasi va Hindiston davlati tashqi aloqalari.....	79
Amonkeldi Axmatov. XX asr 50-yillarida Buxoro adabiy muhiti	84
Шодиева Шахло. Бухоро амирлигидаги ижтимоий қатламлар фаолияти (XIX аср иккинчи ярми – XX аср бошлари).....	87
Нормуродова Г.Б. Мирза Насруллоҳбий қўшбеги – ислохотпарвар вазир. 94	
Бобоев Феруз. Бухоро областида коллективлаштириш сиёсати ва унинг оқибатлари.....	98
Ҳаётова Нафиса. Бухоро шаҳарсозлиги тараққиётида логистика хизматларининг аҳамияти.....	103
Ҳайитов Ш.А. Ўрта Осиёда миллий - ҳудудий чегараланишлардан сўнг янгидан районлаштириш тадбилари	106
Rajabov O.I. Buxoro vohasi aholisining xalqaro savdo-sotiqdagi aloqalari xususida	109
Миракбаров Мирҳомид. Мурунгов олтин конининг кўҳна Бухоро тарихида тутган ўрни	113
Ҳайитов Ж.Ш. Бухорода донли экин янги навларининг тарқалиши тарихини ўрганишда архив материаллари муҳим манба.....	115
Рашидов Шохжаҳон. Иккинчи жаҳон уруши йилларида Бухоро вилоятига раҳбарлик қилган таниқли арбоб	118
Қудратов Ш.Ё. Бухоро амирлигининг ғарб мамлакатлари билан савдо алоқалари.....	121
Хайдаров М.М. БХСР да марказ ваколатли ташкилотлари фаолиятига доир мулоҳазалар.....	126
Раҳмонов Камол. XX асрнинг 20-йиллари ижтимоий муаммоларига доир айрим мулоҳазалар	132
To'rayeva Guli, Elmurodova Xursandoy. XVII-XIX asrlarda O'rta Osiyo masalasida ingliz-rus raqobati	134
Тураев Х. Бухара и сефевидский Иран: основные тенденции взаимоотношений	139
Ahmədov Humoyun. Choriqulboy hayotiga bir nazar	145
Mubinov Muhammadali. Buxoro amirligining o'z mustaqilligi uchun kurashlardagi diplomatiyasi.....	148
To'rayeva Guli. Turkiston to'plamining yaratilish tarixi	154
Zamonov A.T., Subhonov Farruhjon. Subxonqulixonning bir necha marta taxt vorisi tayinlashiga nima sabab bo'lgan edi?	158

3- ШЎБА. БУХОРО ТАРИХИ МАНБАШУНОСЛИГИ ВА ТАРИХШУНОСЛИГИ; БУХОРО ТАСАВВУФ ТАРИҚАТЛАРИ МАКТАБИ.....

Rajabov O.I. Buxorolik o'rta asr islomshunos olimlar	162
Равшанов Ўқтамали. Бухоро музейида сақланаётган қуръонлар коллекцияси.....	168
Чўтматов Жўрабек. Термиз ва Бухоро илмий алоқаларига доир.....	174